

Clypevs Theologiæ Thomisticæ

Continens Tractatus de Beatitudine, de Actibus humanis, eorumque Moralitate; de Virtutibus ac Donis, de Vitiis ac Peccatis, & de Legibus, nec-non Dissertationem Theologicam de Probabilitate

Gonet, Jean-Baptiste

Parisiis, 1669

§. I. Sententia D. Thomæ suadetur

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77355](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77355)

quod consistit in conformitate ad appetitum re-
ctum: fides verò & ars, licet sint in intellectu
ut mobili à voluntate, non afficiunt tamen ip-
sum, ut mobilem per affectum boni honesti &
moralis, sed fides perficit ipsum formaliter ut
mobilem affectu veri revelati à prima veritate,
& ars ut mobilem affectu rectitudinis artificio-
se. Ex quo fit, quod aliquis possit exercere opus
artis, & elicere actum fidei, ex vana gloria:
quia vana gloria, utpote malum morale, non
repugnat fini & bonitati artis, neque veritati
speculativæ, quam inspicit fides.

8. Nec dicas hanc doctrinam esse contrariam D.
Thomæ, qui hic art. 3. formaliter asserit fidem
esse virtutem simpliciter. Respondetur enim D. B.
Thomam loqui de fide, non secundum se & pra-
cisè sumpta, quomodo in presenti eam sumimus,
sed ut formata per charitatem, quæ ratione in-
duit simpliciter esse virtutis.

Addo fortè D. Thomam numerare fidem in-
ter virtutes simpliciter, quia licet ex se non fa-
ciat actum omni ex parte bonum, sed solum in
certo genere; in hoc tamen convenit cum virtu-
tute simpliciter dicta, quod quia inclinat volun-
tatem in sui usum in propria materia, non potest
actum oppositum compati, sicut cum compati-
untur virtutes secundum quid: si enim aliquis
etiam ex industria discredat aliquem fidei arti-
culum, aut de ipso dubitet, fidem amittit; cum
tamen faciens demonstrationem ex industria male
concludentem, in nullo ledat habitum Logi-
cæ. Imò fides in hoc excedit virtutes morales ac-
quisitas, quod illa nec etiam in statu imperfecto
compatitur actum oppositum, quem tamen vir-
tutes morales utcumque compatiuntur; siquid-
em iustitia acquisita non destruitur omnino
primo actu contrario, quamvis à statu perfecto
dimoveatur; fides verò etiam simplici dubio
evanescit.

9. Inferes secundò, virtutem non dici univoce,
sed analogicè de virtute purè intellectuali (cu-
jusmodi sunt scientia, sapientia, intelligentia, D
& ars) & de virtute morali, quæ habet tendere
in bonum morale: ita colligitur ex S. Thomæ in-
frà qu. 61. art. 1. ad 1. ubi dicit, quod sicut ratio
entis, etiam secundum rationem communem en-
tis, participatur inæqualiter à substantiâ & ac-
cidente, & consequenter analogicè; ita & ratio
communis virtutis à virtute morali & purè in-
tellectuali. Et ratio est, quia virtus est nomen
impositum ad significandum simpliciter princi-
pium rectitudinis morales, ex quo postea tran-
slatum est ad significandam per quandam meta-
phoram quamlibet rectitudinem, etiam in esse
physico, qualis est rectitudo intellectus cognos-
centis res ut sunt in se: unde consequenter dicen-
dum est, hanc analogiam esse proportionalitatis E
metaphoricæ.

Nec obstat, quod virtutes intellectuales (ut
infrà dicemus) sint simpliciter perfectiores mo-
ralibus, utpote pertinentes ad nobiliorem po-
tentiam: quia bene stat, illud quod est simpli-
citer minus perfectum alio, significari aliquo
nomine, quod sibi soli simpliciter conveniat,
alteri verò perfectiori, secundum quid tantum;
ex eo quod tale nomen est primariò impositum
ad significandum imperfectius, ut contingit in
proposito.

10. Dico tertio, in sensibus internis nullas sub-
jectari virtutes. Ita S. Thomas hic articulo 5.
Probatur ratione ipsius: Virtus debet poni in

A illa potentia, quæ est consummativa boni ope-
ris: At cognitio veri, quæ est opus bonum
potentiæ cognoscitivæ, non consummat in po-
tentiis sensitivis apprehensivis, sed duntaxat in
intellectu: Ergo licet ponantur virtutes in intel-
lectu, non tamen in sensibus internis. Major pa-
ter: virtus enim habet opus perfectum, cum sit
dispositio perfecti ad optimum. Minor etiam
non est minus evidens: nam potentiæ sensitivæ
apprehensivæ, sunt quasi præparatoriæ & dispo-
sitivæ ad cognitionem intellectus, cuius pro-
prium est attingere verum: Ergo cognitio veri
non consummat in sensibus internis, sed so-
lum in potentia intellectiva.

ARTICVLVS II.

*Utrum in appetitu sensitivo sint virtutes
proprie dictæ?*

CERTVM est apud omnes, quod si appetitus
sensitivus sumatur secundum rationem
communem homini & bruto, non potest esse
subjectum virtutis, nec ullius habitus: sed si
consideretur prout in homine obedire potest vol-
untati, non despoticè sicut membra externa,
sed duntaxat politicè, concedunt quidem om-
nes habitum aliquem subjectari in appetitu sen-
sitivo hominis, quo inclinatur & determinetur
ad obediendum voluntati; sed negant aliqui ta-
lem habitum veram rationem virtutis morales
habere, subindeque existimant virtutes proprie
dictas in appetitu sensitivo non reperiri. Ita
docent D. Bonaventura in 3. dist. 33. art. 1. qu. 3.
Secus ibidem qu. unica; & Vazquez hic disp.
87. cap. 2. Opposita tamen sententia, quæ veras
virtutes in appetitu sensitivo hominis agnoscit,
est expressa D. Thomæ hic art. 4. & Discipulo-
rum ejus, quos sequuntur plures ex Recentiori-
bus. Unde sit

S. I.

Sententia D. Thomæ suadetur.

DICO igitur, appetitum, sensitivum homi-
nis, ut natum obedire politicè rationi, esse
subjectum virtutis proprie dictæ, puræ fortitu-
dinis, & temperantiæ.

Probatur primò ex Aristotele 3. Ethic. cap. 3. 12
ubi ait quod temperantia & fortitudo sunt par-
tium irrationalium: per partem autem irratio-
nalem intelligit appetitum sensitivum; quia
cum intellectus & voluntas sint potentiæ spiri-
tuales animæ; pertinent consequenter ad ejus
rationem: Ergo juxta Aristotelem aliquæ vir-
tutes proprie dictæ resident in appetitu sensitivo.

Nec valet quod dicunt aliqui ex Advetsariis,
nimirum Aristotelem per partem irrationalem
intelligere voluntatem, sicut & per rationalem;
solum intellectum. Non valet; inquam, tum
quia cum voluntas consequatur rationem, & sit
appetitus rationalis, non nisi incongruè pars ir-
rationalis dici potest: tum etiam quia idem Phi-
losofus 1. Ethic. cap. ultimo, partem illam irra-
tionalem, quam dicit esse subjectum virtutis,
vocat vim concupiscendi, quo nomine non po-
test intelligi voluntas, sed solum appetitus con-
cupiscibilis.

Probatur secundò conclusio: Temperantiæ 13

v. g. prout residet in appetitu sensitivo, convenit A cum proprietate definitio virtutis ex Augustino desumpta, & disp. precedenti art. 3. explanata: Ergo illa est virtus propriè dicta, subindeque in appetitu sensitivo hominis virtutes propriè dictæ subjectari possunt. Utraque consequentia patet, Antecedens probatur discurrendo per singulas particulas illius definitionis. In primis enim habitus, quo concupiscibilis inclinatur ad appetendum cibum v. g. juxta regulam rationis, est bona qualitas, cum benè & consonè ad naturam hominis disponat talem potentiam. Deinde est qualitas mentis: quia ut loco citato dicebamus, per mentem non intelligitur substantia animæ, vel solus intellectus, aut voluntas, sed qualibet potentia particeps rationis, qualis est appetitus sensitivus ut est in homine, ut patebit ex infra dicendis. Rursus est id quo rectè vivitur: quia est principium actûs temperari, rectæque rationi conformis. Demum tali habitu non possumus malè uti, quia cum sit impressio quædam seu participatio rationis & prudentiæ, essentialiter respicit actum rectum & virtuosum, neque ad actum aliqua parte vitiosum, qui esset malus ejus usus, potest concurrere. Nihil ergo deest illi ad veram virtutis rationem.

14. Nec minus propriè tali habitui conveniunt C definitiones Aristotelis, quas loco citato adduximus. Est enim *dispositio perfecti ad optimum*, cum reddat perfectum appetitum, & disponat ad optimum ejus actum, qui est appetere secundum regulam rationis. Similiter est *habitus electivus in mediocritate consistens*; cum appetitus ratione temperantiæ attingat medium inter extrema vitiosa, & producat actum in ea mediocritate, quam prudentia dicitur. Imò ex eo quod talis habitus sit in appetitu, provenit ut voluntas eligat tenere medium in passionibus, juxta præscriptam & regulam prudentiæ; quatenus appetitus rectè dispositus, inducit intellectum, ut rectè judicet secundum illam dispositionem, ac D proinde voluntatem ut rectè eligat; quia qualis unusquisque est, talis finis videtur ei, & talia appetit, sicque judicat, sicut est affectus.

Probatur tertio conclusio ratione deducta ex doctrina quam tradidit S. Thomas in questione de virtutibus art. 4. ubi docet, ad hoc ut in aliqua potentia reperiantur virtutes propriè dictæ, tres conditiones requiri. Prima est quod talis potentia apta sit moveri & regulari à potentia superiori: & defectu hujus conditionis, in intellectu agente nulla est virtus. Secunda est, quod non sit omnino determinata ad unum modum operandi, sed habeat aliquam indifferentiam, ratione E cuius possit ferri in contrarium: & defectu istius conditionis (ut supra annotavimus) in membris externis, & in sensibus tam internis, quam externis nulla est virtus. Tertia denique, quod talis potentia sit consummativa actus virtuosus, & non tantum præparativa vel inchoativa: quia virtus habet opus perfectum, cum sit dispositio perfecti ad optimum, perfectio autem consistit in consummatione: unde quia cognitio veri non consummatur in viribus sensitivis apprehensivis, in illis non sunt virtutes, quibus cognoscitur verum, sed solum in intellectu, ut articulo præcedenti ostendimus. Atqui tres illæ conditiones reperiuntur in appetitu sensitivo hominis in ordine ad proprios actus: Ergo ille subjectum virtutis propriè di-

ctæ esse potest. Minor probatur quoad singulas conditiones. Et in primis quod appetitus sensitivus sit potentia apta moveri & regulari per potentiam superiorem, scilicet per rationem, constat experientiâ: nam viri probi moderantur passiones appetitus sensitivi secundum dictamen rationis, & sic in eis appetitus sensitivus obedit rationi moventi & regulanti. Deinde quod appetitus sensitivus, ut est in homine, non sit omnino determinatus ad unum modum operandi, patet ex eo quod sæpe contra rationem operatur, & aliquando sequitur ductum rationis. Demum quod idem appetitus sit consummativus actus virtuosus, & non tantum præparativus vel inchoativus illius, non minus videtur manifestum: cum enim virtutes racionales versentur circa passiones quæ in appetitu sensitivo subjectantur, completè habent suum opus, ubi actus & passiones ipsius appetitus ad medium & regulam rationis fuerint reducta, quidquid sit de actibus externis; unde sufficeret ut aliquis esset fortis, quod haberet passiones irascibilis perfectè rationi subjectas, licet externam pugnam non sustineret: Ergo tres conditiones requisitæ, ut aliqua potentia sit subjectum virtutis, in appetitu sensitivo reperiuntur.

Denique suaderi potest conclusio, ostendendo C fortitudinem & temperantiam in appetitu irascibili & concupiscibili subjectari. Ibi ponenda est aliqua virtus, ubi est difficultas ad attingendum illius objectum: Atqui voluntas nullam habet difficultatem ad attingendum objectum fortitudinis aut temperantiæ, sed tantum appetitus sensitivus: Ergo fortitudo & temperantia non in voluntate, sed in appetitu sensitivo subjectantur. Minor constat: quia essentia & effectus formalis habitus, maxime virtuosus, est tollere difficultatem, seu facilitare potentiam in qua est, ad attingendum promptè & faciliter proprium objectum. Minor autem probatur: Objectum à quo specificantur prædictæ virtutes, est moderantia passionum: Sed potentia quæ patitur difficultatem ad attingendum tale objectum, est solus appetitus sensitivus, non autem voluntas: Ergo &c. Major constat: fortitudo enim habet moderari passiones irascibilis, scilicet timorem & audaciam, maxime contra pericula mortis; temperantia verò amorem, desiderium, atque delectationem, circa delectabilia tactus & gustus. Minor probatur: Voluntas non habet difficultatem circa bonum rationis proprium, ut infra dicemus: Sed moderantia passionum est bonum rationis proprium, & proportionatum respectu voluntatis; moderatio enim passionum est bonum conforme rationi & inclinationi naturali voluntatis, ut magis patebit ex dicendis articulo sequenti: Ergo voluntas nullam patitur difficultatem in admittendo objecto prædictarum virtutum, sed tantum appetitus sensitivus, subindeque in isto sunt ponendæ virtutes moderativæ passionum, non verò in voluntate.

Si autem queratur, quomodo illæ virtutes habeant moderari passiones? Respondeo illas moderari dupliciter, efficienter scilicet, & formaliter: efficienter quidem, quatenus eliciunt actus oppositos passionibus immoderatis; formaliter verò, quatenus informando appetitum, disponunt & inclinant ipsum ad propria objecta, conformiter tamen ad rationem, ac per hoc illæ passiones non insurgunt ita vehementes. 16.